

УДК 338.48:332.122
JEL Classification Q26

Гаврилко Г.П.
викладач

кафедра фінансів
Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Ужгород, Україна
E-mail: info@utei-knteu.org.ua

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ТЕРИТОРІЙ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Забезпечення сталого розвитку санаторно-курортної сфери задля оздоровлення людини, повноцінного відновлення здоров'я, працездатності і сил стає одним із пріоритетних стратегічних завдань суспільства. На особливу увагу заслуговує розробка механізмів обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо напрямів розвитку санаторно-курортної сфери певної території.

У статті пропонується систематизація існуючих підходів та розроблено методичні засади проведення експертизи санаторно-курортних територій.

Дослідження побудовано на використанні монографічного методу, теоретичного узагальнення, порівняння, систематизації, системного підходу, аналізу та синтезу.

В результаті дослідження розроблено пропозиції щодо удосконалення методики проведення експертизи санаторно-курортних територій, що сприятиме виявленню титульних напрямів розвитку санаторно-курортної сфери, залученню в регіон потенційних рекреантів та інвестицій. Зокрема запропоновано оцінити відповідність санаторно-курортних властивостей і характеристик територій правовим, економічним, соціальним, екологічним і іншим вимогам сталого розвитку санаторно-курортної сфери регіону.

Ключові слова: санаторно-курортна територія, санаторно-курортний потенціал, санаторно-курортний імідж, експертиза, стратегічні управлінські рішення, сталий розвиток

Вступ. Актуальним досвідом для України у питаннях сталого розвитку є так зване економічне та соціальне гуртування територій, дотримання принципів збереження та ефективного управління природним капіталом та культурною спадщиною, формування збалансованої конкурентоспроможності території тощо. Успішний та збалансований розвиток рекреаційних зон передбачає прийняття принципово нової концепції регіональної рекреаційної політики на засадах формування міцної взаємодії територій з використанням регіональних кластерів, розширення автономії регіонів та свободи у прийнятті стратегічних рішень через концентрацію фінансових та адміністративних ресурсів і підвищення ефективності планування їхнього розвитку [1]. Ефективна політика розвитку рекреаційних територій з використанням європейського досвіду може стати вагомим поштовхом до сталого розвитку регіонів у контексті євроінтеграційних перспектив України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні підходи вивчення системи управління санаторно-курортним комплексом, питання щодо його місця і частки в регіональній економіці, особливості становлення та сталого розвитку, провідні засади, механізми та інструменти державного регулювання санаторно-курортної діяльності із врахуванням викликів сучасної науки і практики висвітлено у працях таких вчених, як: Б. Арчер, О. Багров, Р. Батлер, Є. Богданов, К. Вашук, М. Висоцька,

Ю. Веденін, Н. Влащенко [2], П. Гудзь, М. Долішній, В. Євдокименко, О. Єрохіна, К. Каспар, В. Калитюк, В. Кравців [3], О. Колесник, Е. Кохен, К. Купер, Н. Лейпер, В. Мамутов, В. Нарштед, В. Нелюбин, В. Полюга [4], І. Рахмана [5], О. Слепокуров, Дж. Флетчер, С. Цьохла [6] та ін. Проте, ще залишаються мало висвітленими та несистематизованими основні засади оцінки можливостей та ефективності розвитку санаторно-курортних об'єктів і територій.

Мета дослідження полягає у висвітленні, систематизації і узагальненні існуючих підходів та розробці методичних засад проведення експертизи санаторно-курортних територій.

Методологія. Для досягнення поставленої мети використано монографічний метод, теоретичного узагальнення, порівняння, систематизації, системного підходу, аналізу та синтезу.

Результати. На особливу увагу заслуговує розробка механізмів проектування регіональних санаторно-курортних кластерів, які спрямовані на створення єдиної санаторно-курортної системи країни. Фінансування таких новоутворень може передбачати використання цільових коштів з регіональних (місцевих) бюджетів в умовах децентралізації. Проте, незважаючи на широке коло пропонованих регіональних проектів розвитку санаторно-курортної сфери, практично відсутні механізми та єдиний набір критеріїв оцінки ефективності та доцільності їх реалізації. Зазначимо, що закордоном і в Україні вже накопичено певний досвід оцінки можливостей та ефективності реалізації проектів розвитку санаторно-курортних об'єктів і територій. Пропонуємо об'єднати існуючий доробок та розробити і запропонувати механізм проведення експертизи санаторно-курортних територій.

Під експертизою санаторно-курортних територій будемо розуміти комплексне науково обґрунтоване дослідження, спрямоване на оцінку відповідності санаторно-курортних властивостей і характеристик територій, об'єктів і проектів їх освоєння та будівництва нормативно-правовим, економічним, соціальним, екологічним і іншим вимогам сталого розвитку санаторно-курортної сфери регіону.

Головною особливістю експертизи санаторно-курортних територій є те, що вона може охоплювати декілька різних блоків і форм аналітичних досліджень, які також є самостійними видами експертизи. Експертиза санаторно-курортних територій повинна включати як експертизу окремих проектів, так і експертизу території загалом.

Зазначимо, що експертиза санаторно-курортних територій повинна стати обов'язковим етапом прийняття стратегічних управлінських рішень щодо напрямів розвитку санаторно-курортної сфери певної території, а саме на етапі розробки стратегії розвитку санаторно-курортного комплексу регіону.

Експертиза санаторно-курортних територій, на наше переконання, повинна включати як аналіз попиту та пропозиції на санаторно-курортні послуги, так і оцінку санаторно-курортного потенціалу у частині визначення провідних засад розвитку санаторно-курортної сфери регіону. Схожі комплексні дослідження туристично-рекреаційних можливостей територій проводилися в останні двадцять років в таких європейських державах, як Ірландія, Німеччина, Великобританія, Данія [7, 8].

Пропонуємо на прикладі Закарпатської області розглянути основні блоки експертизи санаторно-курортних територій.

Отже, експертиза санаторно-курортних територій повинна складалася з наступних блоків:

Блок 1. Дослідження сучасного стану та потенціалу розвитку Закарпатської області.

1.1. Аналіз поточної соціально-економічної ситуації і переваг, пов'язаних з

реалізацією проекту пріоритетного розвитку санаторно-курортної сфери на досліджуваній території (прогнозована кількість створюваних робочих місць у розрізі територіальних одиниць, прогнозований прибуток від санаторно-курортної сфери тощо).

1.2. Економічний аналіз сучасного стану санаторно-курортної сфери регіону.

1.3. Аналіз постачальників санаторно-курортних послуг Закарпаття.

1.4. Економічна оцінка сучасного стану та перспектив розвитку інфраструктури (загального користування та профільної: засоби колективного розміщення, транспортна інфраструктура, сфера харчування тощо).

1.5. Оцінка участі області у міжнародних та транскордонних програмах розвитку (програми ЄС).

1.6. Робоча сила.

Блок 2. Аналіз санаторно-курортного потенціалу регіону:

2.1. Загальна характеристика природно-лікувальних ресурсів у розрізі спеціалізації рекреаційних зон (ресурсно-матеріальна складова потенціалу).

2.2. Оцінка ефективності організаційно-управлінської складової потенціалу (ефективність менеджменту, використання новітніх технологій та інновацій у сфері санаторно-курортного лікування, використання інформаційних технологій, активність регіону у питаннях розвитку санаторно-курортної сфери, наявність та рівень виконання регіональних програм розвитку, наявність спеціальних економічних зон санаторно-курортного типу, інформаційне забезпечення санаторно-курортних послуг регіону, наявність інформаційного туристичного порталу тощо).

2.3. Аналіз конкурентоспроможності наявного та перспективного регіонального санаторно-курортного продукту.

2.4. Характеристика санаторно-курортного іміджу Закарпаття (вартісний вимір бренду, культури надання послуг, ефективності маркетингових заходів тощо).

2.5. Характеристика соціальної значущості санаторно-курортних послуг.

Блок 3. Перелік основних учасників та зацікавлених сторін (професійних об'єднань, спільнот, місцевих громад, потенційних інвесторів, бізнес-партнерів) та їхня роль у розвитку санаторно-курортної сфери у розрізі рекреаційних зон.

Блок 4. Аналіз конкурентного середовища.

Блок 5. Оцінка тенденцій і прогнозів розвитку санаторно-курортної сфери (сучасні європейські стандарти до екологічно чистого середовища, зростання попиту на лікування та активний відпочинок, збільшення попиту за рахунок літніх осіб тощо).

Блок 6. Оцінка існуючого і потенційного попиту на санаторно-курортні та рекреаційні продукти і послуги в Закарпатській області.

Блок 7. Аналіз думки місцевих громад щодо готовності розвивати санаторно-курортну сферу та перспектив розвитку санаторно-курортної сфери.

Блок 8. Аналіз сильних і слабких сторін Закарпатської області у контексті розвитку санаторно-курортної сфери та рекреації (SWOT-аналіз).

Проведення запропонованої комплексної санаторно-курортної експертизи території сприятиме виявленню титульних напрямів розвитку санаторно-курортної сфери та залученню в регіон потенційних рекреантів.

Висновки. Експертиза санаторно-курортних територій повинна бути обов'язковою складовою стратегії розвитку санаторно-курортної сфери, та стати передумовою переходу її до сталого розвитку з відповідними змінами у всіх підсистемах, особливо тих, що пов'язані з використанням природних ресурсів.

Загалом, узагальнені результати експертизи санаторно-курортних територій Закарпатської області дадуть можливість дослідити та окреслити основні складові економічного механізму регулювання санаторно-курортної сфери у контексті сталого

розвитку, або, іншими словами, розробити сукупність економічних важелів стимулювання виробництва та споживання санаторно-курортного продукту регіону із врахуванням потенційних вигід та можливих загроз.

В результаті, санаторно-курортний комплекс в Закарпатті може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного оздоровлення та відпочинку, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням.

Список використаних джерел

1. Гаврилко, Г.П. Управління просторовим розвитком рекреаційних територій: досвід Європейського Союзу [Текст] / Г.П. Гаврилко // *Культура управління в системі розвитку економіки України* : Збірник тез наук.-пр. конф. 5 березня 2013р. – Львів : «СПОЛЮМ», 2013. – С. 33–34.
2. Влащенко, Н. М. Розвиток санаторно-курортного комплексу регіону: соціально-економічний аспект [Текст] : [монографія] / Н. М. Влащенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 151 с.
3. Рекреаційна політика у Карпатському регіоні: принципи формування, шляхи реалізації [Текст] / Кравців В. С., Євдокименко В. К. [та ін.]. – Чернівці : Прут, 1995. – 72 с.
4. Полюга, В. Аналіз сучасного стану використання матеріально-технічної бази рекреації і туризму у Львівській області [Текст] / В.О.Полюга, Д.М.Полюга // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка»*. Випуск 11. – Ужгород, 2002. – С. 20-22.
5. Рахмана, І. А. Дослідження проблем та напрямків реформування підприємств санаторно-курортного комплексу [Текст] / І. А. Рахмана // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. Володимира Даля, 2007. – Ч. 2. – № 7 (113). – С. 149-154.
6. Цьохла, С. Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток ринку курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз та шляхи вдосконалення) : [монографія] / С. Ю. Цьохла. – Сімферополь : Таврія, 2008. – 352 с.
7. Planning for a Natural and Healthy Environment [Electronic resource] : Planning Policy Statement // Department of Communities and Local Government, UK. : <http://www.communities.gov.uk/publications/planningandbuilding/nat>
8. Visit Denmark – The official tourism site of Denmark [Electronic resource]. – URL : <http://www.visitdenmark.com/en-gb/denmark/tourist-frontpage-uk>.

References

1. Gavrylko, G.P. (2013, 5 March). *Upravlinnja prostorovym rozvytkom rekreacijnyh terytorij: dosvid Jevropejs'kogo Sojuzu [Managing spatial development of recreational areas: the experience of the European Union]*. Kul'tura upravlinnja v systemi rozvytku ekonomiky Ukraїny: Zbirnyk tez nauk.-pr. konf. 5 bereznja 2013r. [Paper presented at the meeting Culture management system development of Ukraine's economy, L'viv.
2. Vlashhenko, N. M. (2012). *Rozvytok sanatorno-kurortnogo kompleksu regionu: social'no-ekonomichnyj aspekt [Development of sanatorium-resort complex in the region: the socio-economic aspect]*. Harkiv : HNAMG.
3. Kravciv V. S., & Jevdokymenko V. K. (1995). *Rekreacijna polityka u Karpats'komu reg'ioni: pryncypy formuvannja, shljahy realizacii'* [Recreation policies in the Carpathian region: formation principles, the realization]. Chernivci : Prut.
4. Poljuga, V.O., & Poljuga, D.M. (2002). Analiz suchasnogo stanu vykorystannja material'no-tehnichnoi bazy rekreacii i turyzmu u L'vivs'kij oblasti [Analysis of the current state of the use of material and technical base of recreation and tourism in Lviv region]. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu. Serija «Ekononika» [Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University. "Economy" series]*, Issue 11, 20-22.
5. Rahmana, I. A. (2007). Doslidzhennja problem ta naprjamkiv reformuvannja pidprijemstv sanatorno-kurortnogo kompleksu [Research of problems and directions of reforming of the enterprises of a sanatorium complex]. *Visnyk Shidnoukraїns'kogo nacional'nogo universytetu imeni Volodymyra Dalja*

[Herald of East Ukrainian National University named after Vladimir Dal], 7 (113), 149-154.

6. С'охла, С. Ю. (2008). *Transformacija rekreacijnoi' dijal'nosti ta rozvytok rynku kurortno-rekreacijnyh poslug (metodologija, analiz ta shljahy vdoskonalennja)*. [Transformation of recreational activities and market development of resort and recreational services (methodology, analysis and ways to improve)]. Simferopol' : Tavrija.

7. *Planning for a Natural and Healthy Environment. Department of Communities and Local Government, UK*. Retrived from <http://www.communities.gov.uk/publications/planningandbuilding/nat>

8. *Visit Denmark - The official tourism site of Denmark* Retrived from <http://www.visitdenmark.com/en-gb/denmark/tourist-frontpage-uk>.

Дата надходження статті до редакції : 11.03.2016

1 рецензування 20.03.2016 Прийняття в друк: 20.04.2016

Received: 11.03.2016 1st Revision: 20.03.2016 Accepted: 20.04.2016

Halyna Havrylko
teacher

Department of Finance
Uzhgorod Trade and Economic Institute of KNUTE
Uzhgorod, Ukraine
E-mail: info@utei-knteu.org.ua

METHODICAL PRINCIPLES OF RESORT AREAS EXAMINATION: REGIONAL ASPECT

Constant development of sanatorium areas for human healthing, full recovery of health, efficiency and energy is a priority strategic objective of society. The development of mechanisms for justifying management decisions regarding strategic directions of development of resort areas of a territory deserves special attention.

The research is based on the use of monographic method, theoretical generalization, comparison, systematization, system approach, analysis and synthesis.

The article offers a systematization of existing approaches and methodical principles of examination spa areas. Examination involves the study of the current state and potential of the region analysis resort potential, stakeholder analysis and competitive environment, assess trends and forecasts, current and potential demand for services, the analysis of the views of local communities, as well as the strengths and weaknesses of the resort areas.

As a result of research was developed proposals to improve methods of examination resort areas, will contribute to identify the main directions of development of resort areas, to attract potential tourists and investment to the region. Specifically, it is suggested to assess the compliance of spa properties and characteristics of the areas of legal, economic, social, environmental and other requirements of constant development of resort areas of the region.

Keywords: *resort areas, resort potential, resort image, expertise, strategic management decisions, sustainable development.*

Галина Гаврылко
преподаватель

кафедра финансов
Ужгородского торгово-экономического института
КНТЭУ
Ужгород, Украина
E-mail: info@utei-knteu.org.ua

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСПЕРТИЗЫ САНАТОРНО-КУРОРТНЫХ ТЕРРИТОРИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Обеспечение устойчивого развития санаторно-курортной сферы для оздоровления человека, полноценного восстановления здоровья, трудоспособности и сил становится одним из приоритетных стратегических задач общества. Особого внимания заслуживает разработка механизмов обоснования управленческих решений относительно направлений развития санаторно-курортной сферы определенной территории.

В статье предлагается систематизация существующих подходов и разработаны методические основы проведения экспертизы санаторно-курортных территорий.

Исследование построено на использовании монографического метода, теоретического обобщения, сравнения, систематизации, системного подхода, анализа и синтеза.

В результате исследования разработаны предложения по совершенствованию методики проведения экспертизы санаторно-курортных территорий, что будет способствовать выявлению титульных направлений развития санаторно-курортной сферы, привлечению в регион потенциальных рекреантов и инвестиций. В частности предложено оценить соответствие санаторно-курортных свойств и характеристик территорий правовым, экономическим, социальным, экологическим и другим требованиям устойчивого развития санаторно-курортной сферы региона.

Ключевые слова: санаторно-курортная территория, санаторно-курортный потенциал, санаторно-курортный имидж, экспертиза, стратегические управленческие решения, устойчивое развитие.